

Noodighe
Ontschuldiginghe
IOANNIS VVTENBOGAERT

Over 't Chartabel van

Grove Lasteringen ende Beschuldigen,

Niet getogen uit syn Tractaet, maer uyt sij-
ne wel-ghestelde Redenen verkeer-
delijk aen-gewesen.

Syrach 4. 33.

Verdedight de VVaerheydt tot inder doot, so sal
God de Heere voor u strijden.

IN 'sGRAVEN-HAGHE,

By Hillebrandt Jacobsz. woonende op de Marckt.
Int Iaer ons Heeren M.DC.XVI.

Noodighe

Ontschuldiginghe

IOANNIS VVTENBOGAERT

Over 'tChartabel van

Grove Lasteringen ende Beschuldigingen,

Niet getogen upt sijn Tractaet/maer upt sij-
ne wel-ghestelde Redenen verkeer-
delijck aen-gewesen.

Syrach 4.33.

Verdedight de VVaerheydt tot inder doodt, so sal
God de Heere voor u strijden.

IN 'sGRAVEN-HAGHE,

By Hillebrandt Jacobsz. woonende op de Marckt.
Int Jaer ons Heeren M. DC. XVI.

WEET & DURF

Noodighe Ontschuldiginghe

Johannes Uytenbogaert

Colofon

Getranscribeerde digitale uitgave (PDF) door Weet & Durf
Digitale Bibliotheek Religiepolitieke traktaten
Redactie: J. Gruppelaar
Vormgeving: M.W.F. Yland

©2023 Weet & Durf / Alle rechten voorbehouden
j.gruppelaar@kpnplanet.nl | www.weetendurf.nl

Noodighe Ontschuldiginghe

IOANNIS VVTENBOGAERT

Groot zijn de Privilegien van d'Inwoonderen deser Landen, so Geestelijck als Weereltlijck: maer dat yemant voordeel hebben soude, te mogen segghen wat hy wil, sonder somwijlen te moeten hooren, dat hy niet en wil, en heb ick noyt gheweten. Ick houde, met meer andere, dat dat on-billijck is. Quaedt met quaedt verghelden, 'tzy in woordt, 'tzy in werck, verbiedt ons onse Meester. *Hy was ghesmadight, seyt de H. Petrus, 1. Pet. 2. 23. ende en smadighde niet weder: Hy en dreyghde niet, als hy leedt, maer gaf het hem over die recht oordeelt: ons een exempel nae-latende, dat wy sijne voetstappen souden nae-volghen.* Hier op staet Pauli Lesse, Rom. 12. 17. *Niemandt quaet met quaet vergheldende.* Item Rom. 12. 22. *VVordt niet overwonnen vanden quade, maer overvint het quaedt met goet.* Even-wel en heeft Christus niet op alles ghezweghen, watmen hem teghen-wierp, maer dickwils gheantwoordt, niet alleen met simpele aflegginghe van de schelt-woorden, diemen hem gaf, als wanneer hy Joan. 8. 48. 49. op't scheltwoort, *Ghy hebt den duyvel,* antwoort, *Ick en hebbe dē Duyvel niet, maer eere mijnen Vader:* maer oock met aenwijsinghe van't ongelijck dat sy hem deden, seggende, dat sy *hem onteerden:* Ja somwijlen oock met *retorsie*, dat is, met hun haer [4]¹ pacquet so mē seyt, wederom te huys te sendē, en met waerheydt te laste te legghen even 'tselve, daer mede sy hem met onwaerheydt beledighden: als wanneer hy die gene, die hem een Samaritaen noemden, ende seyden *dat hy den Duyvel hadde,* met dese antwoordt dreyghent, Joan. 8. 44. *Ghy luyden zijt uyt den Vader den Duyvel, ende vvilt de lusten uvr's Vaders doen.*

Strijdt dit doen *Christi* onses Saligh-makers teghen de voorgaende sijne ende sijner Apostolen Lesse? Gheensins. Niet sijne particuliere Naem-schendinge, maer d'eere sijns Vaders: sijn Goddelijcke beroep: de noodighe voorstandt der saligh-makende waerheydt, ende vertoonige sijner onschult, porde hem daer toe. Yemandt sal segghen, dat d'extra-ordinarise drijvinghen des H. Gheestes in *Christo*, de Propheten, ende Apostelen ons gheen vaste regulen en gheven tot nae-vervolgginghe

---

1 De rode cijfers tussen haken verwijzen naar de foliëring in het oorspronkelijke document.

in alles. Ick bekent: maer in't Generael is dit waer, dat een Leerear die over sijn Leere, Beroep ende Bedieninghe onbillijk wort aengetast, sich billichlick verdedigē mach, oock met weder-inwrijvinghe vā die fouten, diemen hem op-leyt: indien hy weet dat niet hy, maer sijne Partyen selve daer aen schuldigh zijn. *Eliae* den Propheet wiert te laste geleyt, 1. Reg. 18. 17. *dat hy Israel verwerrede: Wat antwoordt hy vers. 18. Niet ick maer ghy, ende uuv's Vaders huys vervveret Israel.* Ick en ben noch *Christus*, noch *Elias*, noch Propheet, noch Apostel: maer bekenne my gaerne de minste onder de Dienaren Godts, on-weerdigh des Ampts, anders dan door Godts verweerdighinghe: Laet my nochtans beduncken, dat my dese ende andere Schriftuyrlijcke Exempelen meergeoorloft is, die gene die my voor eē Drijver van Nieuwigheden, Verstoorder der Kercke, ende dierghelijcke neer, t'onrecht uyt-roepen, voor antwoordt te gheven, dat niet ick, maer sy selve sodanich zijn: indiē ick sulcx met waer- [5] heydt seggen ende bewijsen can: Daer toe my 't Libel selve, dat ick hebbe weder-leydt, overvloedighe stoffe verleent heeft.

Die mijn Boeck. tot *Verdedighing vande Resolutie tot Vrede* uytghegheven, meer met Queat-spreecken, als met Redenen soecken te weder-legghen, ende hun niet hare Voddē ende rasende Libellen so aenstellen, als of sy in't eynde metten Joden, in plaets van Argumenten, steenen rapen wilden om my met Christo, Joan. 8. 19. ten Tempel uyt te jaghen, hebben een Register getoghen uyt mijn voornoemde Tractaet, van sekere mijne propoosten, die sy *Grove Lasteren ende Beschuldighen*, noemen *vande Vrome, Rechtsinnighe ende Standt-vastighe Dienaren des H. Euangeliums*. Waer toe? Ist om 'tweynigh, dat ick hier ende daer, in verscheyden plaetsen, gheport door haer voor-ghegane smaed-Schriften, met een woordt aen-rake, by een te brenghen, ende als een Spieghel van hare Feylen, den Leser noch eens t'seffens voor ooghen te stellen? Ick can't niet dencken. Waer toe dan? Om den slechten Leecken wijs te maken, ghelijck sy segghen in't lest, *Dat dit de selve Lasteren ende Beschuldighen ghevveest zijn, ten meerendeel van die vanden Paus van Romē, ende vande Paepsche en Roomsche Gheestelijckheyt, ende van hare Aenhangheren, jeghens de ware Leeraers ende Belijders des Euangeliums, de Gemeynte onses Heeren Iesu Christi, ghedaen in voortijden aenden Coningh van Spaengien, ende andere Overheyden in't Christendom*, om daer uyt te sluyten, dat ick my by de Papen voeghende, de Kercke Chisti bestrijden wil? O bittere ende on-ver-draghelijcke Lasteringh! 'Twaer my uyt gronde mijns herten leet, dat dit waer ware, niet alleen om mijnen wille, die noyt de ghedachte gehad en hebbe, ende, door des Heeren Genade inder eewigheyt niet hebben en sal, my, neffens

de Paepsche Gheestelijckheydt, tot een be- [6] schuldigher vande ware Leeraers ende Belijders, voor soo vele sy sodanighe zijn, te stellen, als oock om de vrome ghetrouwe Leeraers ende Belijders selve, als die ick niet schuldigh en houde aen soodanigh mis-usen ende on-gheregheltheyden, als ick te laste legghe den genen, op de welcke ick met mijn schrijven hebbe ghesien.

De Grove Lasteraer, die niet myne, maer sijn eygen Beschuldiginghen heeft uyt-ghegeven, gheeft voor, dat ick dit ende dat segghe op de *Vrome stant-vastighe Dienaren Iesu Christi*: Op de *Vrome Dienaren ende Lidtmaten*: Op de *Dienaren inden H. Euangelio*, blijvende by de *Oude vware Reformatie*: Op de *Leere vande Recht-sinnighe Dienaren*: Op de *Vreedsame Dienaren Christi*: Op de *trouwve stantvastighe Gereformeerde vware Geloovighe Christenen*: Op de ghene die ick vvel eer gheadviseert ende geraden hebbe tot de *Af-sonderinghe, &c.* Op sulcke die het noodigh beveerem ende vast houden der *Euangelischer VVaerheydt in Christi Kercken ende Scholen sustineren.*

Maer hy doet my onghelijck: Onwaerheydt ist: Calomnie ist: Valsche Beschuldiginghe ist dat hy my nae-seydt. Wil de Leser de moeyte nemen, ende d'aen-gheteykende Passagien nae-sien? Ick salle hem gaerne opslaen. Inde Aen-sprake aen S. Ex^{tie} roer ick van *Harde ende On-boghelijcke Liedten*. Is dit Injurie? Is dit Lasteringhe? Maer wien gheef ick dien name? Den Vromen Dienaren Jesu Christi? Geensins. Hoort mijne woorden: *Eenighe, die met predicken, schrijven, ende andere middelen ghesocht hebben, ende soecken de sake te beleyden tot eene openbare formele scheuringhe.* Zijn dat vrome Dienaren Christi? Ick en houd'-se voor sulcke niet in dit stuck. Want ick uyt Paulo gheleert hebbe, dat *Scheuringhe een werck des Vleesches is.* Gal. 5. Ende worden de Vrome Dienaers vermaent *nae Liefde ende Vrede te staen, met alle [7] de ghene die den Heere aenroepen van reynen herte.* 2. Tim. 2.22. Of en roepen die den Heere niet aen met reynen herte, die 'tghevoelen, dat ick hebbe vande Godlijcke Predestinatie, toestaen? Dorst ghy het segghen? Maer d'Apostel ghebidt de Romeynen, Rom. 16. 17. *te vvijcken van de ghene die tvvedracht ende arghernisse aen-rechten teghen de Leere die sy gheleert hadden*: Van wien? Van *Luther, Calvin?* dese ende die Leeraers? Gheensins, maer die sy gheleert hadden van *Christo* ende sijne *Apostolen*. Die de *Resolutie* der H. Overheydt tot *Vrede* volghen, zijn die daer van af-gheweken? Hebben sy tweedracht ende arghernisse daer teghen aen-ghericht? 'Tis noch niet bewesen: ende sal nimmermeer anders bevonden worden.

Inde Voor-rede spreek ick van *rechte Drijvers van Nieuwvigheyden, ende Verstoorders der Kercken*: Notere sommigher *Buderende Predicatien*, ende

van bittere galle overlopende invectiven: segghe, datmen *de saeck in't warre houdt, &c.* 'Tis waer, ick segghe dit; van wien? van de trouwe Dienaers Christi? Geensins. Ick segghe met clare woordē, dat het zijn de *Smeden van dat Boecxken*, daer ick teghen schrijf, *met haren aenhangh*. Als ick dit aenwijse, laster ick? Ick verhael simpelijck watter gheschiede: Wilmen een proefken hebben van sommiger sodanige Predicatie? daer zijn die naerder bescheydt, Man en Paerdt, dagh en date soudē weten aen te wijsem. Zijn't evenwel Dienaers Christi? Ick lochen het niet, maer hoort Paulum 1. Tim. 2. 24. 25. *Eē Dienstknecht des Heer en moet niet strijdē, maer vriendelick zijn tegen eenē yegelicken, bequaem om ander te leeren, ende quaet te verdragen: die teghen-staen, et alle sachtmoedigheydt ondervvijsende, of hen God t'eenighen tijde gave, dat sy, hen bekeerende, de VVaerheyd bekenden.* [8] Pag. 9. segghe ick, *Dese zijn aen dese beroerten schuldigh die met schrijven, vvrijven, hevigh predicken, saem-roven, &c. haer Broederen in een quaet gherucht ghebracht: de Gemeynten ontrust, harer Overheden Resolutien veracht, de selve tot Af-sondering vervveekt, de Scheur-makers de hant bieden, &c.* Is dit Lasteringh? Die dese dinghen doen, zijn die niet schuldigh aen dese beroerten? Ick denck wel jae. Van wien seyt dit *VVtenbogaert*? Vande vrome Dienaren ende Lidt-maten? Vrome Dienaren en doen sulcks niet, maer Pauli Lesse volghende, *staen sy nae Gherechtigheydt, Godsaligheydt, Geloove, Liefde, Lijdsaemheydt, Sachtmoedigheydt.* 1. Tim. 6. 11. Van wgghe ick het dan? Vande ghene die het doen. Ick en noeme niemant: Een yeder ken sich selven. De onbekende Libellist sprack in sijn Libel vande *Vijanden vande Gereformeerde Religie*, ende voeghde daer by, *die de Kercken huydendaeghs beroeren*, segghende, *dat die ghene, die de absurditeyten uyt de Leere (niet der Kercken, maer sommigher Kercken-Dienaren) vande Predestinatie volghende, gaerne uyt de Kerck soudē vveeren, de Luyden zijn die de Kercke beroerē: daer onder vervvatende mede sijn H. Overheydt, als die de selve by hare Resolutie tot Vrede, gheweert wil hebben.* Hier op antwoorde ick (de voorschreven *Resolutie* verdedighende) dat het dese niet en zijn, maer d'ādere, die ick daer beschrijve, dit Pacquet sendende daer het hoort, ende aen die daer't Opschrift aen hout: *Misdoe ick hier mede?* Pag. 13. segghe ick van sommighe, dat sy *de voetstappen des Apostels niet nae en volghen, maer den H. Gheest meysteren, ende God, VVijsheyd contrerolleren, jae ons eenen God schilderen, die noch vvijs, noch Bermhertigh, noch Rechtveerdigh en is, den vvegh banende onder den Menschen, ofte tot loutere hypocrisie, ende gheveynsde gheestelicke opgheblasentheyd, of tot sorgheloose ongebondenheyd des Levens.* Maer [9] van wien gebruyckt *VVtenbogaert* dese woorden? vande Dienaeren inden H. Euangelio, blijvende byde ware

Oude Reformatie? Gheensins. Van wien dan? Hebt ghy lust dat noch eens te hooren: Leest de aen-gheteekende plaets, daer sult ghy vinden dat ick dit segghe van die ghene *die de Luyden eene sulcke Praedestinatie in't hooft brengen*, daer door de een Mensche, sonder aensien van Geloove of Ongheloove, jae sonder op Christum (als oorsaeck) te sien, of ter eeuwigher Saligheydt, of totten eeuwighen Brant der Hellen verordineert is: stellende selve de Scheppinge ende Sonde, als Middelen van God verordineert, om sulck sijn Besluyt uyt te voeren: scheppende den eenen ter Verdoemenis, ende den anderen ten eeuwighen Leven: latende den eenen in't verderf, daer in hy door Gods Ordinantie ghevallen is, legghen, ende d'ander daer uyt treckende met een on-weder-staenlijcke kracht: so dat de een, by gebreck van ghenoeghsame Ghenade, niet ghelooven en can, ende d'ander door een on-weder-staenlijcke Genade ghelooven moet: Christus zijnde ghestorven voor den eenen, ende voor den anderen niet: roepende den eenen met een stemmelijck woordt, sonder hem te willen beweghen, dat hy come: ende den anderen soo sterck treckende, dat hy volghen moet: oock soo, dat de Mensch niet meer quaedts laten en can, dan hy laet, ende niet meer goedts doen, dan hy doet: om den eenen alsoo door eenen on-mijdelicken wegh te brenghen inden Hemel, ende d'ander inder Hellen. Van sulcke die soo leeren, segge ick, dat sy de *voetstappen des Apostels niet nae en volghen*, &c. Maer dat ick dit soude hebben op de Dienaren des H. Euangelij, die by de Ware Oude Reformatie blijven, is groot abus. Soude dit de Ware Oude Reformatie zijn? Voorwaer 'tware dan tijdt dat dit stuck wat naerder in-ghesien, over-woghen, ghebetert, ende weder ghebracht ware op de Ou- [10] den Apostolischen voet. Wie meyn ick dan? Leest de Boecken die ick in mijn Schrift aenwijse, ende let neerstigh op sommigher Predicaten: ghy sult het vinden.

Pag 18. segghe ick van de voornoemde Leeraers, *dat sy de Luyden den Hemel versekeren met eenen sprongh*. Ick segghe het 'tis waer: niet *spottelick*, maer *ernstelijck*: niet vande Leeraers die by de Oude Reformatie blijven, maer van sulcke, die de verhaelde Boecken schrijven, ende de Gheloovige geduyrichlick in hare Predicaten, ende andersins, den Hemel versekeren (so luyden mijne worrden) *sonder eenige conditie of vreesse van dat een Rancke, die inden VVijn-stock Christo is, haer immermeer soos oude connen draghen, dat die buyten den VVijngaerdt gheworpen soude connen vvorden, ende verdorren: teghen den claren Text Ioan. 15. 16. Soo yemant in my niet en blijft, die is uytghevorpen als een Rancke buyten, ende is verdorret*. Dit heet ick de Luyden den Hemel versekeren met eenen sprongh. Ist soo niet: datmen my beter onder-rechte.

Pag 70. spreke ick (niet vāde *Leere der Recht-sinnige Dienaren*, want, die in allen deelen *Orthodox* ende recht-ghesint is, en leert niet qualijck, maer) van de ghene die leeren, ghelijck ick recht te vooren Pag. 69 verhale (siet de plaets): “namelijk, Dat Godt seker Persoonen soo absolut ende gantsch, sonder aenmerckinghe van voorgane voor-siene Sonde, Ongheeloove, of Onghehoorsaemheyt, vande Saligheyt verworpen heeft, dat, al-hoe-wel hy de selve roept ende noodight door sijn Woordt, dat is, met sijn gheopenbaerde wil hun doet aen-segghen, dat hy niet haren doodt, maer haer Vekeeringe en Leven wil, so en wil hyn hun evenwel noch Bekeeringhe, noch Leven, noch Saligheyt gheven, nae sijnen heymelijcken ende verborghen wille, metten welcken hy de selve van een eeuwigheyt vande Saligheyt verworpen heeft: niet ten aensien van’t verachten van zijne [11] nodinghe, of eenighe quade daedt, Ongheloof of Sonde, die God van te vooren wiste dat in hun soude wesen, ende niet de welcke sy hun der Genade der bekeeringhe, of eenige gade, daer toe streckende, souden onwaerdigh maken, maer simpelijck ende sbsolutelijck, om dat het hem alsoo heeft gelieft: derhalven het hun oock soo onmogelijck soude wesen haer te bekeeren, ende in Christum te ghelooven, ende de noodinghe te ghehoorsamen, als het een doodt Lichaem mogelijck is te vliegghen; so dat sy niet anders en connen, als de noodinghe verachten, ende verloren gaen.” Van dese Leere segghe ick als noch, *dat die ghenoegh vware om den gheheelen Kercken-dienst t’eenmael onnut ende vruchteloos te maken, ende een Libertinisterye of Geest-drijverye, die op’t invvendigh on-vveder-staenlick Trecken des Gheester vvacht, in te voeren: Item, dat de vvaerachtighe oprechte God doot de selve vvort ghemaect tot een Hypocrijt ende geveysde, die anders spreekt als hy meynt.* Hier mede en laster ick noch God, noch Menschen. Maer segghe wat sommige Menschen leeren ende wat uyt hare Leere volght, om den alderheylighsten Naem Gods van lasteringh te bevrijden. Wat wilmen hier ontkennen? dat het eerste schoon gheleert zijnde, ’tbeste niet en volght? Begint werck: men sal’t beyde bewijsen.

Pag 87. ende 88 vintmen dese woorden: *Dit seggen dese Schrijvers, die soo vol partijdigheyt zijn, als een Ey vol Suyvels: ende soo Mol-blindt, dat sy ’teen teghen ’tander spreken, ontkennende dat haer Meesters drijven, ende sy selve ghevoelen: ende dat het met haer is, Een valsch Rechter, gheeft cort Vonnis.* ’tZijn mijn woorden: ick bekent. Wat wilmen berispen? dat ick dat segge *van de Vreedsame Dienaren Christi?* Ick ontken’t. Ick segghe het uyt-druckelijck *Van dese Schrijvers.* Zijn dat Vreedsamighe Die- [12] naers? dat can ick uyt dar haer Schrift niet mercken. Die de Resolutie sijner H. Overheydt

verwerpt, tegen-spreect, ende de vrome Leden Christi tot scheuringhe raedt, is dat een vredsaeem Dienaer Christi? Dit doen dese Schrijvers, segghende, *dat de selve Resolutie valsche Leere approbeert*. Is dat Vrede, wat is dan Oorloghe? Sy segghen't met gheen overlegginghe van Redene, *ergò* uyt *partijdigheydt: ergò Vol*. Haer Meesters zijn Menschen, welcker Leer sy voorstaen. Sy willense verdedighen, so moeten sy ghevoelen als die: evenwel ontkennen sy der selver drijven teghen der selver eyghen segghen: dat is ten minsten *Blintheyt*. Had ick harder willen spreken, ick soude het *Verkeertheyt* ghenoeemt hebben. Van't *Eyvol Suyvels ende den Mol*, wordt ghesproken by ghelijckenis. *Faux Iuge briefue sentence*, Valsch Rechter cort Vonnis, is een spreekwoordt, ghepast op die ghene, die de Resolutie harer Overheydt soo onbedachtelijck verwerpen. Wie wort hier ghelastert? wie wordt hier te nae ghesproken? Of willen sy niet teghen-ghesproken zijn? Spreeckt wel, men sal't laten.

Sy stooten hun daer aen, dat ick segghe Pag. 106. ende 107. dat *uyt sulck drijven vande Praedestinatie getoghen vvorden dese ghevolghen*, datmen aen d'eene sijde den Goeden, Barmhertighen, Rechtveerdighen, Waerachtighen God, van Tyrannye, Onbarmhertigheydt, Ongerechtigheydt ende Geveynstheydt doet verdencken, ende aen d'ander sijde de doore open doet of tot Godloosheydt ende Atheisterye, of tot Wanhope ende desperatie. Ick seyde hun van te vooren al op de selve plaets, Pag. 107. *dat ick vvel vveet dat sy dat niet gaerne en hooren*, daer by doende, dat ick houde, dat sy sulck ghevolgh niet toe en staen: Nochtans dat het hun sonder oorsaeck niet vvort te laste gheleyt. *Van wien? Van [13]* de Jesuiten, Luthersen ende andere: grof ende groot: soo alle de weerelt kenlijck is. Willen sy het van een Vriendt niet soo lief hooren, als van een Vyandt? Sy en houden my daer voor niet. Ick ben nochtans u Vriendt, ende een waerachtich Vrient: u Broeder: of ghy wilt of niet en wilt, een Dienaer Christi inde Ghereformeerde Kercke: inde welcke ick begheer te leven ende te sterven, soo ghy my niet uyt en werpt. Daer zijnder, die, *hadde het moghelijk gheveest* (ick ghebruyck des Apostels manier van spreken) t'anderen tijden haer *ooghen uyt-ghegraven, ende my ghegheven souden hebben: Ben ick dan met Paulo de VVaerheydt segghende, u Vyandt ghevorden?* Gal. 4. 15. 16. *Doet het hun vvee*, segghe ick voorder in mijn Boeck, *sy moeten ghedencken dat het anderen oock vvee doet, te moeten hooren dat eene soo Christelijke Resolutie der Overheydt: tot een Mom-aensicht van Vuyligheydt niet en is te vinden*. Ick en segh dit oock niet vande *Leere der Goddelijcke Praedestinatie, by den Recht-sinnighen Leeraers gheleert*, soo dot Laster-Papier my nae-gheeft, dat sy verre. T'wort gheseydt by andere, van

sulcke, die in dit stuck, mijns oordeels, niet Recht-sinnigh en leeren. Siet de plaets.

Pag. 124. segh ick datter *Novateurs ende Twist-maeckers* zijn, die *Nieu Gheloofs Articulen smeden*. Maer wien segghe ick dit te last? *De oude stantvastighe Leeraers, blijvende by de Oude Ghereformeerde Leere?* Geensins. Mijn woorden zijn dese: *Dit doen dese Adviseurs*: verstaende daer mede de Schrijvers van dat Libel, sy zijn dan wie sy zijn. Sy segghen't van my, ende bewijzen't? Vraecht ghy, waer is't Bewijs? Daer: op de aen-gheteyckende plaets: leest daer, stracks achter de aen-gheteekende [14] woorden sult ghy vinden twee of drie *Syllogismos*, ofte *Argumenten*, dienende tot bewijs van't gheseyde. Weder-leght die, ende hoort dan wat ick wijders segghen sal. Men is gheargert dat ick Pag. 146. aldus spreek: *Onthout dit ghy Scheurmakers, ende laet eens af van u Af-sonderinghen ende Rotterryen*. Men wijst aen dat ick dit segghe teghen die ghene, daer teghen ick schrijve. Men seght wel, 'tis soo. Maer seght daer by wat het is, dat ick begheer van haer onthouden te hebben. 'tZijn de woorden *D. Bezæ aen Thomam van Thielt*, in sijn leven Predicant tot Delf, die aldus luyden: *Om behoorlick ten Avontmael te gaen, en staet my niet toe te ondersoecken met wat Conscientie een yeder daer gaet met my: maer ick moet letten op meyn eygen Conscientie. Al gaet ghy dan ten Avont-mael met Overspeelders, Doodt-slaghers, ende de booste Boeven, die daer moghen uytcomen, indien sy soodanigh niet en zijn door uwe schuldt, hare onreynigheyt en sal u in't minste niet schaden, so ick maer reyn en suyver ten Avontmael gaen. Dat ick van't Leven segh, segh ick oock vande Leere, die de Leeraers somtijds niet suyver ghenoech voor-draghen, of de Toehoorders niet recht en vaten*. Nu segh ick noch eens: onthoudt dit ghy Scheurmakers, want het gaet u aen, ende is onthoudens weerdigh.

Ick hebt verpeutert met dese Luyden, als ick PAg. 171 172. aldus spreek: *Dese Schrijvers figureren haer hier al Luyden die haere gelijk, dat is, quastigh ende bastigh zijn, oock soo nauw van pas, dat sy over gheen stroo en souden connen stappen, niet verdraghen, niet toegheven*. Is dit oock al lasteringh? Wie treckt sich dit aen? *De stantvastighe Dienaren Christi*, segghense. Ick bidd' haer dat sy het niet en doen: ick en raeck die niet, ick bemin-se: ick hou-se in waerden: ick eer-se. Ick seg uytdruckelick, *Dese Schrijvers*. Zijn [15] dat Dienaers Christi? dat en wist ick niet. Sy en hebben haer Meester met dat Schrift niet veel dienst ghedaen. Zijn sy stantvastige Dienaren? Van hoe lang? Waer hebben sy't betoont? In't louw? inde schaduwe? daer sy op de handen ghedraghen worden? 'Tis mogelijk noch wat te vroech in't Jaer, om haer dien lof te geven. Evenwel bid ick God, dat sy gevonden worden standvastigh in't goede. Maer waerom noeme ick haer

quastigh ende bastigh? Om dat sy haer nae de Christelijck Resolutie harer H. Overheyt niet buygen en willen, of en connen.

Pag. 174. en sie ick op de Recht-sinnighe Dienaers des Euangelij niet, wanneer ick van *Vermomde, Oude, Recht-sinnige, inder vvaerheyt Qualijck sinnighe Leeraers* spreek: maer ick spreke die Luyden aen, die de Remonstranten in haer Schrift blameren met den NAem van *Nieuwve Dienaers, niet Recht-sinnighe Dienaers, veranderde Dienaers, &c.* hun selven daer teghen op-pronckende metten naem van *Recht-sinnighe Dienaers*, als of sy alleen de Recht-sinnighe waren. Ick wijse aen, dat eyghen lof stinckt, ende dat dese Schrijvers, die dit seggen, ende haer alsoo vermommen met die moye Titulen, niet Oudt, maer Nieu niet Recht-sinnich, maer Quaet-sinnigh zijn, te weten, in die Puncten die wy onder ons disputerē (verder en verstaē ick't niet) aengesien dat sulck ghevoelen Nieu ende niet *Orthodox* en is. Wat willen sy? dat ick teghen mijn Conscientie segghen sal, dat sy wel gevoelen, ende gelijk hebben? Ick wensche dat ick't met waerheyt seggen conde, soo waer ons Proces ten eynde.

Ick noeme (segghense) Pag. 178. de stantvastighe of volstandighe Lidtmaten Christi *Luyden, die een nieuwve Exercitie ende particuliere Vergaderinghe begheeren.* Item, *Luyden die den horsel in't hooft krijgen.* Ick en doe. De volstandige Lidtmaten Christi raeck ick niet in't minste. Siet [16] de plaets. De Adviseurs spreken van Luyden, *diemen behoort toe te laten vrye exercitie van Religie.* Hier op vraghe ick aldus: "Wie zijn't die hier spreken? Dese Adviseurs? die gaen op een blinde Naem, men ken-se niet. Zijn't de Oude Leeraers ende Lidt-maten? Wie beneemt hun haer Exercitie? Sy hebben't in Woordt ende Sacramenten, ghelijck te vooren. Worden die by dese Resolutie vercort? in't minste niet: Men laet haer by haer ghevoelen: Dat hun by't Concept verboden wort te leeren, is even 'tselve, dat sy ontkennen by hun gheleert te zijn. Dat hun by de Resolutie wert gheboden te leeren, is 'tselve dat sy segghen by hun gheleert te zijn. Men hadde geerne, dat sy't daer by lieten blijven, ende niet hoogher en ginghen: even-wel en wordt hun niet verboden hoogher te gaen: alleen, datse de absurditeyten, die sy selve segghen niet toe te staen, op den Predick-stoel schuwen: ende, die soo hooch niet en gaen, niet molesteren: ende in alle de reste wort gheordonneert te blijven by't ghene door-gaens inde Gereformeerde Kercken, nae den Woorde Gods, aenghenomen ende gheleert is. Is dat haer Exercitie benomen? Mannen, Mannen: u wacht van't Hemels Broodt: siet toe." Dit sijn mijn woorden: Is dat ghelastert?